

Recenzja rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. USz, dr hab. Ryszarda Tomczyka przez mgr. Szymona Solaka: *Działania zbrojne Batalionów Chłopskich na lubelszczyźnie na przykładzie I Batalionu Oddziałów Hrubieszowskich BCH Stanisława Basaja „Rysia” w latach 1942-1944. Uniwersytet Szczeciński. Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych ,ss.407.*

Zadania badawcze, które postawił sobie do zrealizowania w rozprawie doktorskiej mgr Szymon Solak są jak najbardziej na czasie. Ludobójstwo dokonane przez nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej, szczególnie na terenie obecnego województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego, do tej pory nie doczekało się należytego wyjaśnienia i opracowania. W Polsce Ludowej, jako państwie niesuwerennym, można było zajmować się tylko tzw. przyjaźnią z narodami sowieckimi. Po 1989 roku natomiast wprowadzono w Polsce poprawność polityczną i „wybrano przyszłość”. Znowu nie było klimatu ani środków finansowych do badania tego „arcyważnego dla teraźniejszości i przyszłości Polski jak i Ukrainy zagadnienia.

Należy podkreślić, iż dobrze się stało, że mgr Sz. Solak podjął się trudnego i częściowo do tej pory rozpoznanego zagadnienia badawczego i napisania rozprawy doktorskiej, poświęconej analizie zbrodni nacjonalistów ukraińskich z OUN,SB-OUN,UPA na określonym terenie. Po zapoznaniu się z Jego rozprawą muszę stwierdzić, że wysiłek badawczy włożony w napisanie tej pracy zakończył się powodzeniem.

Tytuł pracy doktorskiej i jej cel główny został sformułowany konkretnie i przejrzysto. Tak sprecyzowany temat, który już w tytule silnie zaakcentował problem nie tylko badawczy, ale i historyczno-polityczny, z całą pewnością odpowiada normom i wymogom stawianym tezom doktorskim. Struktura pracy jest logiczna i przejrzysta. Składa się ona ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia, bibliografii, aneksu [w zasadzie ze spisu ilustracji i map] i streszczenia w języku polskim i angielskim. Autor zamieszcza również kalendarium walk I

Batalionu BCH, wykaz żołnierzy tego oddziału, kalendarium ludobójstwa ukraińskiego we wsiach analizowanego powiatu hrubieszowskiego oraz liczbowy wykaz strat w ludziach na terenie tego powiatu w okresie okupacji niemieckiej według narodowości. Jak wylicza Autor „na terenie powiatu hrubieszowskiego okresie okupacji niemieckiej zginęło 10 550 Żydów, 4526 Polaków i 2987 Ukraińców. Dobrze w recenzowanej rozprawie sprawdzają się podsumowania cząstkowe, zawarte na końcu każdego rozdziału. Należy więc stwierdzić, że tytuł pracy doktorskiej, obszar badawczy i konstrukcja rozprawy nie budzą zastrzeżeń. Język użyty do napisania pracy jest komunikatywny, a narracja prowadzona jest w sposób klarowny i rzeczowy.

Recenzent musi przyznać, że Autor dobrze panuje nad zebrany materiał badawczy, posiada też dobrze zorganizowany warsztat naukowy. Dysertacja nie jest zbyt obszerna i jej objętość utrzymana została w rozsądnych granicach. Świadczy to o umiejętności syntetycznego ujęcia problemu i zasługuje na pochwałę. Temat rozprawy ujęty został w szerokim kontekście historycznym. Ujęcie tematu przez Autora w szerokim zakresie dobrze świadczy o jego umiejętnościach naukowych. Niewątpliwie Autor dobrze buduje i artykułuje hipotezy badawcze. Jego sądy, opinie i komentarze są na ogół precyzyjne, logiczne i spójne. Podczas procesu badawczego i analizy działań polskiego i ukraińskiego podziemia, Autor zastosował metodę jakościowej analizy tekstów źródłowych oraz metodę porównawczą. Stawiane tezy i wnioski końcowe, dobrze świadczą o Jego erudycji i znajomości opisywanych i omawianych wydarzeń.

Przystępując do napisania pracy mgr Szymon Solak dokonał dość szerokiej kwerendy źródłowej i literaturowej, co pokazuje zestawiona na końcu rozprawy Bibliografia. Liczy ona w całości czterdzieści dwie strony.

Autor pracę oparł głównie na zasobach archiwalnych, źródłach opublikowanych, literaturze przedmiotu i w małym stopniu zasobach internetu. Spośród zasobów archiwalnych, Autor wykorzystał materiały przechowywane w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Biblioteki Sejmowej w Warszawie, Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie, Archiwum Państwowym w Lublinie oraz w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Oddział w Lublinie. Biorąc pod uwagę całość Bibliografii, należy stwierdzić, iż mimo stosunkowo drobnych potknięć, Autor wykorzystał całą dostępną polską literaturę i materiały źródłowe, liczące ponad czterysta pozycji. Nie można tego powiedzieć o literaturze i wspomnieniach ukraińskich.

Pod względem merytorycznym, ale i technicznym. Autor podzielił dysertację na trzy rozdziały, nie licząc obszernego wstępu, zakończenia, bibliografii oraz aneksu i streszczenia w języku polskim i angielskim. We wstępie Autor dokonał prezentacji tematu pracy, jej celu głównego oraz głównej tezy dysertacji. Ważna jest prezentacja dorobku naukowego dotycząca tematu, ale niestety Autor nie pokusił się o wydanie ocen wartościujących konkretne pozycje literaturowe. Prezentacja ta wystarczająco ukazuje dobrą orientację Autora w zakresie badanej problematyki.

Przechodząc do meritum sprawy należy stwierdzić, że rozdział pierwszy (*Ruch oporu na Ziemi Hrubieszowskiej w czasie II wojny światowej*) nosi charakter wprowadzający, jednocześnie ukazując i analizując rozwój ruchu oporu na omawianym terenie od września 1939 do czerwca 1943 roku. Autor omawia również politykę niemiecką na Zamojszczyźnie oraz współpracę okupanta z Ukraińcami. W rozdziale drugim (*I Batalion oddziałów hrubieszowskich BCH w walkach od lipca 1943 do lipca 1944*) Autor w trzech podrozdziałach analizuje walki z siłami ukraińskimi, tzw. rewolucję hrubieszowską oraz obronę wsi polskich wiosną 1944 roku. Rozdział trzeci (*Ziemia Hrubieszowska przed i po "wyzwoleni" 1944 r.*) poświęcony jest ostatnim walkom oddziału „Rysia” przed wkroczeniem Armii Czerwonej, męczeńskiej śmierci dowódcy i powojennemu terrorowi ukraińskiemu. Sprawą niezwykle istotną w recenzowanej pracy doktorskiej jest wielokrotne używanie przez Autora pojęcia *nazizm* na określenie ideologii ukraińskiego (ukraińsko-galicyjskiego) integralnego nacjonalizmu, nazywanego przez uczonych ukraińskich nacjonalizmem etnicznym. Jest to bardzo ważne w naszej, skażonej poprawnością polityczną humanistyce. Przez wiele dziesięcioleci nauka i polityka sowiecka i tzw. krajów socjalistycznych mówiła o faszyzmie ukraińskim, co było wielkim nieporozumieniem. Faszyzm był tylko jeden, we Włoszech. Nazizm ukraińsko-galicyjski, czy jak pisał dr hab. Wiktor Poliszczuk, nazizm halicki, był tworem rodzimym. Powstał on na Ukrainie i w austriackiej Galicji, późniejszej Małopolsce Wschodniej, równoległe (a może nawet wcześniej) z hitlerowskim narodowym socjalizmem NSDAP. Czerpał on pewne wzory z włoskiego faszyzmu i niemieckiego hitleryzmu. Pewne wzorce rozwiązań gospodarczych jak i kłamstw propagandowych nawet z sowieckiego bolszewizmu. To właśnie W. Poliszczuk po latach badań w Polsce i Kanadzie rozpoznał go jako nazizm. Tak też później określał go prof. Paweł Wieczorkiewicz z Uniwersytetu Warszawskiego, prof. Bogumił Grott z Uniwersytetu Jagiellońskiego i niżej podpisany. Profesor Bogusław Bender szczególnie mocno podkreślał istotne elementy

doktryny socjalistycznej w tego typu skrajnych ideologiach jak faszyzm i narodowy socjalizm, czyli nazizm ukraińsko-galicyjski czy hitleryzm.

Przechodząc do uwag szczegółowych i opinii wyrażonych w recenzowanej dysertacji należy stwierdzić, że trudno w tej pracy znaleźć ustępy, które zachęcają do większej polemiki. Recenzenta razi zbyt częste używanie pojęcia „hitlerowcy”. Wiele tych określeń można zastąpić właściwym pojęciem „Niemcy”. Raczej nie zdarzają się braki imion przy nazwiskach, przekręcenie nazwisk, skróty myślowe i niedopowiedzenia. Są natomiast błędy literowe.

Podsumowując należy stwierdzić, że praca mgr Szymona Solaka stanowi bardzo interesujące studium historyczne, zawierającym duży ładunek ciekawych i mało znanych, czy wręcz nieznanymi wątków. Autor posiada szeroką i pogłębioną wiedzę z zakresu historii. Dysertację cechuje dojrzałość sądów i opinii, a nieliczne uwagi polemiczne i drobne błędy nie psują tego pozytywnego konterfektu. Praca ta przybliży w szerokim zakresie problem zbrodni ludobójstwa ludności polskiej z rąk ukraińskich i niemieckich na ziemiach obecnego województwa lubelskiego. Jest to szczególnie ważne obecnie, kiedy hydra ukraińskiego neonazizmu, kryjąca się za hasłami narodowymi i demokratycznymi, tak na Ukrainie jak i w Polsce, znów odżywa pod płaszczykiem ruchu bohaterów walki z komunizmem. Nie oznacza to jednak, że praca ta nie posiada słabych stron.

Biorąc pod uwagę już wspomniany wysoki merytoryczny poziom pracy, intelektualne zaangażowanie Autora w jej przygotowanie, poprawność założeń i celów badawczych, trafność i aktualność wyciąganych ocen, które pełne rozwinięcie znalazły w zakończeniu, należy stwierdzić, iż teza doktorska mgr Szymona Solaka odpowiada standardom i wymogom stawianym przez Ustawę o Stopniach i Tytułach Naukowych z dnia 14 marca 2003 r. (Dziennik Ustaw z 2003 r., nr 65, poz.595, z 2005 r., nr 164, poz.1365 znowelizowanej z dniem 1.10.2011). Po pewnych poprawkach i uzupełnieniach opowiadam się za opublikowaniem tego doktoratu, gdyż uważam, że ta wartościowa dysertacja stanowić będzie dobry wkład w badania nad dziejami stosunków polsko-ukraińskich jak i ścigania zbrodni ludobójstwa OUN-UPA na terenie Ziemi Lubelskiej. Biorąc pod uwagę powyższe przesłanki, wnioskuję o dopuszczenie Pana mgr Szymona Solaka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

(Prof.zw.dr hab.Czesław Partacz)

Koszalin 2016-11-20

Czesław Partacz